

interakcijo, predvsem na osnovi gotskega previda Svetega pisma, ki ga je oskrbel znameniti Wulfila. Drugih pričevanj stikov med obema jezikoma praktično ni, le posamezne omembe in nekaj sposojenk. P. Flobert je obravnaval latinsko frankovsko dvojezičnost, ki se je v šestem stoletju razvila v Galiji, torej v času frankovskega kralja Klodvika. Glavno vprašanje razprave je, ali je Klodvik sploh znal govoriti latinsko oziroma kakšna je bila vloga latinščine v komaj nastajajoči frankovski državi? Avtor oriše razmeroma zapleteno jezikovno situacijo v Galiji, kjer se je mešalo nemalo jezikovnih vplivov: galski, latinski, germanski, gotski, novonastali frankovski, ki se je razvil na osnovi vulgarne latinščine v Galiji z dodatkom vplivov ostalih omenjenih jezikov. Latinščina se večinoma ni več govorila, ohranila pa je primat in monopol nad pisano besedo. V frankovski državi torej več ne moremo govoriti o dvojezičnosti v pravem pomenu besede, pač pa

je zanimiva jezikovna situacija povezana z zgodovinskim razvojem. Ta je povzročil umik in nazadovanje nekaterih jezikov iz Galije (npr. germanski, keltski), pa tudi izoblikovanje nove jezikovne identitete (frankovska).

Delo, ki je pred nami, predstavlja pomembno dopolnitev Adamsovega priročnika o dvojezičnosti, saj ta pojav osvetli še s pomočjo posameznih geografsko in časovno pogojenih procesov. Bilingvizem je zvest spremljevalec pojavov antične družbe, od njenih začetkov pa do zadnjih vzdihljajev, ki se prevesijo v srednji vek. Vse to pa ni nič nenavadnega, saj se s preučevanim fenomenom srečujemo tudi v moderni družbi, le da je imel takrat, kakor ima tudi sedaj, določene posebnosti, ki so jih avtorji vsak v svojem prispevku poskušali kar najboljše predstaviti.

Julijana Visočnik

Wolfgang Meid: *Keltische Personennamen in Pannonien. Archaeolingua Foundations, Budapest 2005. 349 str. (recenzija)*

Knjigo Keltška osebna imena v Panoniji uvrščamo med dela onomastičnega značaja. Onomastične raziskave so zveste spremljevalke vsakega epigrafskega izvajanja, zato so dela, ki zberejo in sistematizirajo imenski material, dobrodošla, saj

olajšajo delo epigrafikom. Po razmeroma dolgem predahu je pred nami spet delo te vrste, ki ne bo koristno samo za raziskovalce Panonije, pač pa tudi za sosednji Norik in nena zadnje za vse, ki se ukvarjajo s tistimi provincami rimskega imperija, kjer je nekoč živelo keltsko prebivalstvo.

Knjigo lahko razdelimo na dva dela, od katerih je drugi veliko obsežnejši, saj obsega seznam in razlago imen. V prvem nas avtor seznan

z osnovnimi prelomnicami zgodovine Panonije, začne z razlago samega imena Panonija, ki ga lahko prvič preberemo pri Polibiju in naj bi se nanašalo na nekeltško, morda balkano-germansko ljudstvo, ki naj bi živelo na obeh straneh Save. Ime se sčasoma razširi na številna plemena, kot panonska Strabon opredeli plemena *Breuci*, *Andizetes*, *Ditiones*, *Pirustae*, *Maezaei*, *Daesitiates*, *Ardiaei*; Plinij doda še ljudstva *Serretes*, *Serapilli*, *Iasi* in *Colapiani*, ki so prebivali v okolici Drave. Krajši izsek avtor posveti Keltom, ki so se v 4. st. pr. Kr. naselili na to območje. V severnem delu dežele osebna in krajevna imena na eni strani in arheološki ostanki na drugi dokazujejo, da so tod živeli Kelti. Zgodovinski oris se nadaljuje z opisom rimske zasedbe Panonije, ki se je začela z Oktavijanovimi vojaškimi pohodi v Ilirik. Leta 35 pr. Kr. se je začela vojna z Japodi na severno-jadranski obali; ko so jih Rimljani porazili, se je vojna nadaljevala s pohodom proti Sisciji, ki so jo oblegali in jo osvojili. Leta 16 pr. Kr. so se ponovno začeli nemiri, prebivalci Panonije so se namreč uprli rimski oblasti in povezani z Noriki vpadli v rimsko Istro. Omenjeni manjši izpad pa popolnoma zasenčita panonska vojna (12-9 pr. Kr.) in veliki panonski upor (6-9 po Kr.) pod vodstvom dveh Batonov in Pinesa. Velej Paterkul zapiše, da je bila vojna *magnum atroxque* (II, 96); odvijala pa se je na območju med Savo in Dravo. Glavni rimski poveljnik je bil Tiberij, ki mu je upor tudi uspelo zadušiti (leta 8), s tem pa spraviti Panonijo pod rimsko nadvlado. Panonijo so kmalu oblikovali v rimsko provinco z vsemi pripadajočimi značilnostmi: z muni-

cipiji, kolonijami, vojsko ... Keltski značaj prebivalstva pa ni viden samo preko osebnih imen, s katerimi se bomo v nadaljevanju ukvarjali, pač pa so na napisih, pa tudi v arheoloških ostalinah opazne še druge posebnosti njihove kulture; noša, načini pokopa, kultu in drugo. Na to nas avtor sicer opozori, a to je tema že za novo knjigo.

V drugem delu knjige predstavi keltska imena, ki jih srečamo v antični Panoniji, večinoma na napisih, nekaj pa je tudi takšnih, ki jih je avtor zbral iz literarnih virov. Namen dela je predvsem zbrati keltska imena Panonije ter jih jezikovno pokomentirati. Keltski imenski material Panonije pa skupaj s sosednjim Norikom predstavlja samo del velikega galskega jezikovnega (imenskega) območja.

Avtor imena razdeli na dve veliki skupini; v prvo sodijo daljša (sestavljena) in v drugo krajša, enozložna imena. Daljša imena razdeli še naprej:

- imena s končnim *-rix*: *Adiaturix*, *Aterix*, *Riturix* ...;

- imena s končnim *-mar-us/a*: *Magimarus*, *Nemetomara*; *Nertomarus*;

- imena z drugimi končnimi členi: *-geno-*: *Litugenus*; **gnato-*: *Bussugnata*; **gento-*; *-bogio-*; *-dubno-*/*-dumno-*; *-vepo-*;

- sestavljenke s predponami: *Ad-*, *Ambi-*, *Ate-*, *Eni-*, *Ver-*, (*Adnamat-us/-a*; *Ambisavus*; *Atpomarus*, *Enignus*, *Vercella*).

Kot uvod v posamezno skupino avtor navede skupne značilnosti imen, ki vanjo sodijo, ter izpelje etimologijo ponavljajočih se sestavnih delov daljših imen. Sledi katalog imen, kjer je vsako posebej analizirano;

razlaga pa ni samo etimološka, pač pa se poskuša dotakniti kar največ vidikov; od predstavitve območja, kjer se ime pojavlja, do paralel v današnjih in nekdanjih jezikih. Ob zgornji navedbi imenskih skupin sem za ilustracijo dodala le nekaj imen, da bi že na tem mestu dobili vsaj približno predstavo o izgledu keltskih imen. V knjigi je imen v posamezni skupini občutno več, a sem na tem mestu omenila predvsem tiste, ki jih lahko srečamo tudi v Noriku, predvsem v Celeji in njeni okolici.

Kot že omenjeno je v drugo skupino Meid razvrstil krajša imena, ki pa jih je podobno kot prej delil še naprej:

- imena, ki temeljijo na dobro znanih keltskih leksemih: *Bugia, Cotta, Eppo, Gnata, Magio, Maro, Noibio, Ressatus, Uxela, Vindo ...*;

- imena, katerih keltsko poreklo je verjetno: *Atto, Bardus, Bella, Mattius, Mugia, Sirus, Vepo*;

- imena, katerih jezikovna pripadnost je negotova ali problematična: *Albanus, Amatu, Avitus, Bonio, Deuso, Enno, Rusco, Secco, Vibenus* in druga.

Avtor drugo skupino imen predstavi po vzorcu, ki smo ga srečali že pri prvi, le da so pri teh imenih dodani še pomisleki glede izvora. Za razliko od zgornjih ta niso nujno keltska, v skladu s pričakovanji nas seznanijo še z drugimi možnostmi porekla oziroma vsaj z etimološkimi vzporednicami, ki jih lahko srečamo v drugih evropskih jezikih (ne samo potomcih keltskega). Tudi na tem mestu sem pri vsaki skupini imen za boljše ponazoritev navedla nekaj značilnih za Norik in Panonijo.

Zadnjih dvajset strani knjige je posvečenih izvedenosti imenskega

gradiva, s katerim smo se srečevali skozi celotno delo. W. Meid osvetli različne vidike, pri čemer začne z razširjenostjo in pogostostjo keltskih imen v Panoniji, nadaljuje s sociološkimi aspekti, kjer poskuša ugotoviti, v kolikšni meri keltska imena nakazujejo določen socialni sloj, ki se je na različne načine mešal z drugimi. Nadaljuje z analizo semantike imen, ki jo je sicer v veliki meri obravnaval že sproti, a jo zdaj strne v splošne ugotovitve. Nenazadnje nekaj pozornosti namenja keltskemu jeziku, ki je v Panoniji moral živeti še po rimski osvojitvi, vsaj do 2. st., o čemer govori nekaj posrednih dokazov.

Povzeli bi lahko, da so v Panoniji, ki so jo razmeroma gosto poselili Kelti, v 1. in 2. st. še govorili keltsko, kar je bila ena izmed variant galskega jezika. Isto pa je veljalo tudi za panonski jezik. Na območjih, ki so bila etnično mešana, so gotovo govorili in razumeli oba jezika. Računati moramo torej s t.i. avtohtono dvojezičnostjo, pri kateri je prišlo do omejene »keltizacije« Panoncev. Da pa jezikovna situacija ne bi bila preveč preprosta, je z rimsko osvojitvijo v Panonijo prišla še latinščina, ki se je predvsem v vojaških postojankah uporabljala kot uradni in pogovorni jezik. Ni potrebno posebej poudarjati, da je s priključitvijo Panonije k rimskemu imperiju avtomatsko postala tudi uradni jezik. Kot jezika domačih ljudstev: Kelto in Panoncev pa sta še naprej, vsaj v privatnih in intimnih sferah, živela avtohtona jezika.

Vrednost predstavljenega dela je v dopolnitvi in nadgraditvi že obstoječih knjig, ki se ukvarjajo s keltsko onomastiko. Za slovenski prostor

nosi še večjo težo, saj je velik del ozemlja sodil ali v Norik ali v Panonijo. Jezikovna situacija je bila torej podobna tisti, ki smo jo spoznali v pričujoči knjigi, z izjemo vpliva panonskih ljudstev in njihovega jezika, ki na Slovenskem niso pustila odločilnega pečata. Še vedno pa ostaja odprto vprašanje poreklo imen z Iga, ki

predstavljajo nenavadno mešanico različnih vplivov, keltskih, panonskih, ilirskih ... Kot takšna namigujejo na zanimiv jezikovni otok, znotraj večinoma keltskega sveta in budijo domišljijo z vprašanji, od kod so in zakaj so ohranjena ravno tam.

Julijana Visočnik